

Akademikernes pensjonspolitiske dokument

Vedtatt av Akademikernes styre 22. okt. 2014 – oppdatert 9. des. 2015

Akademikerne mener pensjonssystemene samlet må gi ytelser som står i forhold til lønn for ulike inntektsnivåer. Pensjonen må utmåles slik at den gjør det mulig for alle å opprettholde noenlunde samme levestandard som pensjonist som de hadde som yrkesaktiv. En bred og standardisert pensjonslovgivning bør være lik for alle. Selvstendig næringsdrivende må derfor få samme mulighet til pensjonsopptjening som arbeidstakere. Begrenset pensjonsopptjening for inntekt over 7,1 G bør fjernes eller grensen heves. I kombinasjon med alleårsregel medfører begrensningen på inntekt over 7,1 G en klar ulempe for de med lang utdanning. Det er derfor helt nødvendig å balansere dette med å gi mulighet for pensjonsopptjening under utdanning. I offentlig tjenstepensjon må det også i fremtiden sikres en fornuftig sammenheng mellom sluttlønnnivå og inntekt som pensjonist. Pensjonssystemene må gi insentiver til å stå lenge i arbeid. Det vil si at systemet må være fleksibelt, på en slik måte at det fremmer fortsatt mobilitet mellom sektorer og gir mulighet for å velge arbeidsmengde tilpasset alderen.

Pensjonssystemet må kunne gi gode pensjonsytelser for alle inntektsnivåer

- Pensjonssystemet må samlet kunne gi forholdsmessige og likeverdige pensjonsytelser for alle inntektsnivåer. Innen offentlig tjenstepensjon må det også i fremtiden sikres en fornuftig sammenheng mellom sluttlønnnivå og inntekt som pensjonist
- Inntektstaket for pensjonssparing på 7,1 G i folketrygden må fjernes eller heves
- Det må gis pensjonsopptjening for studier/høyere utdanning

Pensjonssystemet må gi insentiver til å stå lengre i arbeid

- Det må være en reell mulighet for fleksibelt og selvvalgt uttak av alderspensjon fra 62 år
- Retten til AFP gjøres tilgjengelig for alle arbeidstakere, fordi dagens AFP-ordning gir uforutsigbare utslag og reduserer mobiliteten mellom sektorer.
- Arbeidslivets øvre aldersgrense må oppheves
- Særaldersgrenser må være gjenstand for forhandlinger mellom partene i arbeidslivet

Pensjonssystemet må sikre borgernes grunnleggende pensjonsrettigheter

- Folketrygdens alderspensjon skal fortsatt bestå av en grunnsikring og en inntektsavhengig pensjon
- Pensjonslovene må åpne for at selvstendig næringsdrivende får samme mulighet til pensjonsopptjening som arbeidstakere
- Rettigheter opparbeidet i tjenstepensjonsordningene før disse endres og tilpasses pensjonsreformen er grunnlovsfestet, og kan ikke reduseres med tilbakevirkende kraft.
- Akademikerne mener alderspensjon skal være en livsvarig yttelse
- Pensjonsordningene må være innrettet slik at man unngår innelåsing mellom bransjer i privat sektor, og mellom offentlig og privat sektor
- Partene i arbeidslivet må ansvarliggjøres gjennom en videreføring av prinsippet om gjensidig innflytelse på pensjonsordningenes organisering og samspill

Utdypning av Akademikernes pensjonspolitiske dokument

Pensjonssystemet må kunne gi gode pensjonsytelser for alle inntektsnivåer

Akademikerne mener pensjonssystemene samlet må gi ytelser som står i forhold til lønn for ulike inntektsnivåer. Pensjonen må utmåles slik at den gjør det mulig for alle å opprettholde noenlunde samme levestandard som pensjonist som de hadde som yrkesaktiv. Dette må også gjelde for fremtidens offentlige tjenestepensjon

Pensjonsgivende inntekt

Inntektstaket på 7,1 G i folketrygden må fjernes eller heves.

Pensjonsopptjening under utdanning

Samfunnet har bevisst satsset på at en høy andel av befolkningen skal ha mulighet til å velge høyere utdanning. Likevel har man valgt å begrense pensjonsopptjening for inntekt over 7.1 G og innføre alleårsregel, noe som rammer grupper som tar lengre utdanning, fordi de har kortere yrkeskarriere, men med til dels mange år med inntekt over opptjeningstaket. Det er rimelig å anta at fremtidens ordninger, dersom de samlet sett har et større innslag av «alleårs-sparing» heller enn garanterte ytelser, vil forsterke et eventuelt misforhold mellom utdanning og tidlig yrkesinntreden. Det er derfor helt nødvendig å balansere dette med å gi mulighet for pensjonsopptjening under utdanning. Akademikerne mener vi i Norge kan se til Sverige og Finland, som har pensjonsopptjening under utdanning forutsatt avlagt eksamen – og for et begrenset antall studieår.

Pensjonssystemet må gi incentiver til å stå lenger i arbeid

Akademikerne støtter prinsippet om at pensjonssystemene skal fremme økt yrkesdeltaking blant eldre. Tidlig uttak av pensjon skal gi lavere årlig pensjonsytelse, mens utsatt pensjonering må belønnes. Et helhetlig og hensiktsmessig system må imidlertid ivareta flere hensyn for at mekanismene for økt yrkesdeltaking skal være effektive. Akademikerne mener det er helt sentralt at det gis mulighet for fleksibilitet for at flere skal velge å stå lenger i arbeid.

Et system hvor den enkelte må velge enten full jobb eller pensjonering bidrar til at mange som ellers ville bidratt til nødvendig sysselsetting i flere år – men som ikke har kapasitet til å jobbe 100 % – går ut av arbeidslivet. Dette hensynet må ivaretas i alle sektorer og alle deler av det samlede pensjonssystemet.

Pensjonssystemet må gi motivasjon for fortsatt arbeid, det vil si høyere pensjon for de som ønsker å stå lenger i arbeid enn de som fratrer tidlig. Det må være en reell mulighet for et fleksibelt og selvvalgt uttak av alderspensjon fra 62 år. Samtidig må systemet være slik at kostnaden ved å gå av tidlig, og – ikke minst – gevinsten ved å stå lenger der det er mulig, synliggjøres. Slik kan incentiver til arbeid kombineres med reell valgfrihet

AFP

Dagens AFP-ordninger gir uforutsigbare utslag og medfører innelåsningseffekter, dvs reduserer mobilitet. Dette kan unngås ved at retten til AFP allmenngjøres. Ordningen, slik den fungerer i dag, stiller krav til at en arbeidstaker har vært i en virksomhet med AFP en viss periode ved pensjoneringstidspunktet. Siden ikke alle bedrifter har AFP har dette den konsekvensen at den reelle muligheten til å bytte stilling reduseres kraftig mot slutten av

karrieren. Ansatte er låst til virksomheter med AFP. Mobilitet mellom virksomheter og sektorer er en svært sentral faktor i et velfungerende marked, og Akademikerne mener et dynamisk arbeidsmarked i seg selv vil bidra til at flere, som ellers ville blitt værende i samme jobb og sluttet tidlig, kan motiveres til å stå lenger i jobb.

Aldersgrense

En øvre aldersgrense i arbeidslivet bidrar ikke til å nå målet om senere pensjonering, og må oppheves. Det er nødvendig å se regulering av arbeidslivet i sammenheng med det som nødvendiggjorde en pensjonsreform – nemlig at vi lever stadig lenger og er mer funksjonsfriske og produktive ved alle aldre. Et yrkesforbud ved en gitt alder uavhengig av bidrag på arbeidsplassen er urimelig og i direkte motstrid til arbeidslinjen. Adgang til bedriftsinterne aldersgrenser bidrar til ytterligere svekkelse av den reelle muligheten til å stå lenge i arbeid, og bør oppheves.

Særaldersgrenser

Særaldersgrenser må være gjenstand for forhandlinger mellom partene i arbeidslivet. Akademikerne mener at det i utgangspunktet er hensynet til helse og sikkerhet, og ikke en bestemt alder, som må legges til grunn for tidlig pensjonering. Det er derfor ikke mulig å ha en universell pensjonsalder uten unntak.

Pensjonssystemet må sikre borgernes grunnleggende pensjonsrettigheter

Akademikerne mener at folketrygdens alderspensjon fortsatt skal bestå av en grunnsikring og en inntektsavhengig pensjon. En tilstrekkelig minimum grunnsikring for alle, blant annet gjennom en allmenn alderspensjon, er en bærebjelke i vårt velferdssystem, og må ivaretas også i fremtiden. Dernest er det nødvendig å videreføre prinsippet om at ytterligere pensjonsdekning sikres i forhold til inntektsnivå. Dette må også gjelde i folketrygdens alderspensjon.

Pensjonsrettigheter for selvstendig næringsdrivende

En bred og standardisert pensjonslovgivning bør være lik for alle. Selvstendig næringsdrivende må derfor få samme mulighet til pensjonsopptjening som arbeidstakere. Akademikerne har ved flere anledninger tatt opp behovet for at selvstendig næringsdrivende skal få samme mulighet til å spare til alderspensjon i tillegg til folketrygden som andre arbeidstakere, da det ikke er grunnlag for dagens forskjellsbehandling. Banklovkommissjonen foreslo i NOU 2010:6 «Pensjonslovene og folketrygdreformen I» å fjerne de særlige begrensningene for selvstendig næringsdrivendes pensjonssparing som fortsatt er gjeldende. Dette vil gir mulighet for tilsvarende pensjonsytelser som for ansatte arbeidstakere, men er dessverre fortsatt ikke fulgt opp.

Grunnløvsvern

Pensjonsrettigheter i en tjenstepensjonsordning er individuelt opptjent gjennom lønn. Rettigheter opptjent før ordningene endres og tilpasses pensjonsreformen er således grunnlovfestet, og kan ikke reduseres med tilbakevirkende kraft.

Livsvarige ytelser

Akademikerne mener alderspensjon skal være en livsvarig ytelse. Mange opplever en aktiv pensjonisttilværelse ut over 75-85 års alder, og reduserte ytelser vil medføre vesentlig og urimelig reduksjon i livskvalitet. Åpningen i innskuddspensjonsloven for å konvertere pensjonskapitalen til en forsikring med mulighet for livsvarig utbetaling har ikke gitt

ønskede effekter. Det vil trolig også være slik at pensjonskapitalen i mange tilfeller viser seg å være for liten til at dette er et reelt alternativ. Rammebetingelsene i lovverket fokuserer dessuten på at ytelsene skal være livsvarige, i tråd med vurderingene som ligger bak både folketrygden, AFP og forslag til ny hybridordning som livsvarige ytelser.

Mobilitet

Akademikerne mener det er behov for ordninger som samlet sett sikrer bedre mobilitet mellom sektorene. Utforming av, og samspillet mellom, ordningene er det største hinderet for mobilitet. Fordi tjenestetid i de ulike ordningene i liten grad samordnes, risikerer arbeidstakere som vurderer å bytte stilling diskontinuitet i opptjening. Dette skaper innelåsing både innad i privat sektor og mellom offentlig og privat sektor.

I offentlig sektor kan det være utfordringer knyttet til privatisering og anbudsutsettelse av hele eller deler av virksomheters oppgaver og ansvar. Pensjonsvilkår er svært komplisert og langsiktig, og samtidig helt grunnleggende viktig for borgernes livskvalitet. Akademikerne mener på dette grunnlag at pensjonssystemene bør utformes slik at pensjonskostnader og -rettigheter i minst mulig grad skal kunne brukes for å oppnå en konkurransefordel i et marked.

Innflytelse for arbeidslivets parter

Innflytelse og partssamarbeid handler ikke utelukkende om styrings- eller forhandlingsrett. I tariffområdene KS og Spekter er pensjon tariffavtalte ordninger, i staten er det lovfestede rettigheter, mens det i privat sektor forekommer både tariffavtalte og administrativt fastsatte ordninger. Der arbeidsgiver mener det er et legitimt behov for å vurdere endringer er det likevel åpenbart viktig å involvere de ansatte, slik at prosessene knyttet til opprettelse av eller endringer i pensjonsordningene blir bredt forankret og kvalitetssikret. Det vil være i virksomhetenes interesse å komme frem til ansvarlige, hensiktsmessige og omforente løsninger på et tema som er preget av langsiktighet og svært kompliserte produkter. En farbar vei kan være avtalefestede drøftinger ved etablering eller endring av tjenstepensjon. Ordningen med styringsgruppe med ansatterepresentasjon i privat sektor er fornuftig, men så vidt vi vet ikke tatt tilstrekkelig i bruk i alle virksomheter. Akademikerne mener lovverkets krav om styringsgruppe må følges opp og kommuniseres bedre i virksomhetene.